

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ในท่ามกลางภาวะวิกฤตทางวัฒนธรรมอันสืบเนื่องจากการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อแข่งขันในประชาคมโลก โดยเฉพาะช่วงหลังสงครามเย็น(2520ถึงปัจจุบัน)บุคคลถูกเร่งรัดให้แข่งขันกับผู้อื่นเพื่อความอยู่รอดในระบบแพ้คัดออก ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์จึงลงเอยในกรอบครัวเดียว ปัญหาที่เข้มข้นทั้งระดับความร้ายแรงและปริมาณซึ่งกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสถานะความเป็นมนุษย์ไม่สามารถแก้หรือบรรเทาลงด้วยวิถีคิดแบบเดิมๆ นักเขียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนักคิดในสังคมไทย จึงพยายามที่จะทำความเข้าใจปัญหาและหาคำตอบโดยไม่ยึดกับคำตอบที่มีอยู่แล้ว แต่ก็ไม่ได้อุปถัมภ์โดยสิ้นเชิง กล่าวได้ว่า นักเขียนที่อาจจริงใจจำนวนหนึ่งพยายามหาวิธีมองปัญหาในแง่มุมใหม่ พร้อมกับ ควบตรวจสอบความคิดเดิมและหาคำตอบใหม่ที่หลากหลายขึ้น

วินทร์ เลียววาริณเป็นหนึ่งในนักเขียนเหล่านี้ ด้วยพื้นฐานความรักการอ่านการเขียนที่ต่อเนื่องแม้ขณะมีอาชีพเป็นสถาปนิก ประกอบกับมีความรู้ทางโหราศาสตร์และการตลาด ผู้อ่านจะพบได้ว่า นักเขียนผู้นี้เริ่มต้นงานเขียนด้วยแนวทดลอง ดังเห็นได้ในรวมเล่มอาเพศถ้ำสรวล (พิมพ์ครั้งแรก 2537) โดยมุ่งทดลองใช้กลวิธีการสื่อสารสร้างองค์ประกอบที่เรียกร่องการพิจารณาของผู้อ่านให้เกิดความตื่นตาตื่นใจในทำนองเดียวกับที่ใช้กันอยู่ในงานโฆษณา พร้อมกับเน้นเนื้อหาทางความคิด วินทร์สามารถแสดงว่า เขามีได้เพียงแต่เล่นกับรูปแบบที่ฉีกไปจากขนบการแต่งบันเทิงคดีร้อยแก้วเท่านั้น แต่ได้ใช้รูปแบบเหล่านั้นนำเสนอความคิดที่ท้าทายการโต้แย้ง ดังเช่นประเด็นที่ว่า พระภิกษุกับโสเภณีต่างก็ทำหน้าที่ให้บริการเหมือนกัน ความคิดแตกกันอยู่ที่เนื้อหาของความมุ่งมั่นและระดับความเข้าใจของแต่ละบุคคล ไม่ใช่สถานภาพทางสังคมอันเป็นเปลือก(“โลกีย์นิพพาน”)

สังเกตได้ว่าวินทร์นำเสนอการวิพากษ์วิจารณ์สังคมแฝงไว้ในงานชุดนี้ด้วย เช่น พฤติกรรมไร้จริยธรรมของสื่อบางประเภทที่อาศัยความไร้ประสิทธิภาพในการควบคุมของสังคมทำร้ายผู้บริโภคเพื่อผลทางธุรกิจ และสื่อใช้เงินผดุงอำนาจในวงการเมืองด้วย(“หมึกหยดสุดท้าย”)

ไม่อาจกล่าวว่าการเขียนแนวทดลองควบคู่กับการครุ่นคิดพิจารณาปัญหาทำให้วินทร์ได้ค้นพบคำตอบอย่างสมบูรณ์ แต่ถึงแม้ว่า เขากระทำเพียงการชี้แนะสภาพปัญหาและต้นเหตุ

บางส่วนของปัญหา ก็มีบางเรื่องแฝงความคิดว่า ความเข้าใจปัญหาเป็นขั้นตอนสำคัญของการแก้ปัญหา ดังเช่น คนขับรถแท็กซี่ได้เข้าใจปัญหาของคนเมืองแล้วเปลี่ยนเส้นทางชีวิตกลับสู่ชนบท(“เมืองคนบาป”)

ความกล้าแย้งแนวคิดที่ว่า ผู้แต่งเป็นผู้มีชีวิตในลักษณะหนึ่ง มาเป็นเสนอว่าผู้แต่งคือผู้เรียนรู้และเรียบเรียงให้ผู้อ่านเรียนรู้ไปด้วยนี้ ปรากฏชัดในรวมเรื่องสั้นชุดซึ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน (ตีพิมพ์ครั้งแรก 2542)ซึ่งแสดงความมั่นใจของผู้แต่งเพิ่มขึ้น

พร้อมกับการตีพิมพ์รวมเรื่องสั้นเล่มนี้ วินทร์ได้แฝงความคิดว่า ผู้แต่งควรต้องเป็นผู้ศึกษาเรียนรู้ในศาสตร์ทุกด้านที่เป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจตนและสังคม ดังนั้นข้อเขียนที่ไม่ใช่วรรณศิลป์ก็อาจประกอบเข้ากับงานวรรณศิลป์ โดยร่วมกันทำหน้าที่สื่อสารเนื้อหาทางความรู้ ความคิด เรื่องสั้นคล้ายเป็นกรณีตัวอย่างของการอภิปรายประเด็นที่ผู้แต่งนำเสนอในบทความ สิ่งที่แตกต่างก็คือ ผู้อ่านจะได้รับความประทับใจในเรื่องสั้นซึ่งไม่อาจคาดหวังกบทความ ความเข้าใจตนจากเรื่องสั้นมาจากเนื้อหาทางอารมณ์มากกว่า วินทร์ได้แสดงว่า เนื้อหาส่วนนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก แต่ก็ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยไม่เชื่อมโยงกับความคิด เช่นความน่าขัน(แบบเสียดสี)ของกลุ่มนักเขียนที่เขาแต่ได้เอียงกันเรื่องทฤษฎีแต่ไม่รู้จริงใน “วรรณกรรม 48 ชั่วโมง” ก็สื่อความคิดว่า การลงมือปฏิบัติเป็นจุดเริ่มที่ดีที่สุด หรือลักษณะขบถอันเป็นปฏิกริยาต่อต้านความยึดมั่นในชาติพันธุ์ด้วยความหลงจนน่าขันใน “แข่งแข่ง” ได้เตือนสติว่า แท้ที่จริงวัฒนธรรมเป็นเปลือก ทั้งๆ ที่คนก็สืบเชื้อสายมาจากต้นคอเดียวกันทั้งโลก

กรอบความคิดสำคัญของวินทร์ในสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ก็คือ การมองอย่างองค์รวมระดับจักรวาลที่ช่วยให้เข้าใจกฎนิรันดร์ไปจนถึงอนาคต รวมทั้งการแก้ปัญหาด้วยปรัชญาผสมบาทด้วยการตัดวงจรทุกข์ด้วยปัญญา

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า วินทร์ยังไม่ได้สลัดความคิดในรากวัฒนธรรม โดยเฉพาะปรัชญาพุทธศาสนาออกโดยสิ้นเชิง เพียงแต่วินทร์ได้ชี้แนะว่าเราควรทำความเข้าใจสิ่งที่คิดว่าดีงามอย่างแท้จริง เมื่อสลัดพื้นเปลือกได้แล้ว การต่อยด้านวัฒนธรรมอื่นอย่างสุดโต่งหรือละทิ้งของเดิมทั้งหมด ก็ไม่ใช่ทางเลือกทั้งสองทาง(“น้ำสองสาย”)

ความพยายามเข้าใจธรรมะที่สอดคล้องกับธรรมชาติในระดับลึก เป็นที่มาของการนำเสนอความคิดที่ลุ่มแหลมในเรื่องวิธีการและปรัชญาที่นำไปสู่การบรรลุนิพพาน(“ถามสุขัลลิกานู โยค”) แต่เห็นเห็นว่า พยายามแฝงพื้นฐานวิธีคิดไว้อย่างไม่ฉาบฉวย ในที่สุดแล้วเขาเห็นว่าเมตตา มีค่ากว่ากฎเกณฑ์

ในแง่ที่น่าับว่า วินทร์ได้พัฒนาความคิดขึ้นจากเล่มแรก โดยเฉพาะประเด็นเรื่องกระพี้กับเปลือก อย่างไรก็ตาม ปัญหาบางอย่าง วินทร์นำเสนอว่ามาจากสัญชาตญาณหรือพันธุกรรม

ดูเหมือนว่า การแก้ปัญหาอันเนื่องมาจากสาเหตุนี้คงต้องเริ่มค้นที่ความรู้เท่าทัน ดังเห็นจาก “เกม” ในเล่มแรก และ “ตุ๊กตา” กับ “เพชรฆาต” ในเล่มหลัง อย่างไรก็ตามเขาเห็นว่ามนุษย์มีสองด้านที่ขัดแย้งกันอยู่ในตัว ความรักและศักดิ์ศรีของความเป็นคน เมื่อหาพบก็จะแก้ปัญหาได้ ดังใน “ครรหณีของราชโลกสามใบของราชฎี เอกเทศ”

การศึกษาโลกแห่งความจริงประกอบการหาความรู้ในศาสตร์ต่างๆ อาจยังไม่เพียงพอ หากวินทร์ยังไม่ได้ตรวจสอบความรู้สึกของตัวเองด้วย ดังเขากล่าวว่า การเขียนของตน “เป็นการเรียนชีวิตด้วยการเขียน เพื่อปรับปรุงชีวิตของคนเขียน(โดยมีผลลัพธ์ออกมาเป็นเรื่องสั้น)” (“ศึกษาชีวิตจากสวรรค์กับแผ่นดิน”) ตัวอย่างในประเด็นนี้คือ “ครรหณีของราชโลกสามใบของราชฎี เอกเทศ” ซึ่งสามารถบำบัดความกลัวของผู้แต่งได้ด้วยวิธีการพินิจพิจารณาที่มีค่านิยมของคนในแง่ความกลัวและไม่ปฏิเสธว่าด้านมืดนั้นมีในตัวเขาด้วย

ในที่สุดแล้ว วินทร์สามารถดึงผู้อ่านออกจากความจำเจถึงแม้เรื่องในชุดแรกดูเหมือนเป็นเรื่องที่รู้ๆ กันอยู่แล้ว แต่ผู้แต่งก็ยังใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ประกอบกับรูปแบบนวนิยายที่ซับซ้อนว่า เรายังมองข้ามหลายสิ่งไปจนเสียต่ออันตรายที่กระทบต่อบุคคลและสังคมไปจนถึงระดับโลก

ส่วนในเล่มหลัง แม้ลวดลายทอดลงก็ยังมองเห็นว่าการมองออกไปถึงองค์รวมระดับจักรวาล คุณค่าตื่นตาตื่นใจกว่าการจัดพิมพ์หรือวางรูปแบบแปลกๆ วินทร์ประสบความสำเร็จที่สามารถชี้ว่า ชีวิตที่เรียกว่าคนนี้เป็นสิ่งเล็กน้อยเมื่อเทียบกับจักรวาลแต่สร้างความเป็นไปได้สูงทางรอดของคนและโลกอยู่ที่ความรู้เท่าทันด้านมืดและความเข้าใจศักยภาพด้านปัญญาของคนนั่นเอง ดังเห็นได้จากการนำเสนอเชิงบวก เช่นใน “เชิงเม้ง” “คำสารภาพของช่างทำหลัง” “หมากลางถนน” ซึ่งตัวละครพบทางออกหรือการนำเสนอทางลบ “เพชรฆาต” และ “เรื่องของพระ เด็ก เสือ ไก่ มอด” ซึ่งตัวละครยังหาทางออกไม่ได้ แต่ผู้อ่านก็เห็นความโยงโยงของปัญหา

ในแง่กลวิธีการประพันธ์ จะเห็นได้ว่า วินทร์ยังคงเขียนเรื่องแนวทดลองต่อเนื่องจากรวมเรื่องสั้นเล่มแรก การจัดวางองค์ประกอบในเรื่องสั้นกลุ่มนี้ เราการพินิจสารของผู้อ่าน กล่าวได้ว่าเปิดโอกาสให้ผู้อ่านเชื่อมโยงความหมายขององค์ประกอบของเรื่องด้วยตัวเอง เช่นเรื่อง “ชู” “ครรหณีของราชโลกสามใบของราชฎี เอกเทศ” หรือการกระตุ้นให้คิดและตอบคำถามของตัวละครในเรื่อง “ตุ๊กตา” เรื่องสั้นในกลุ่มรูปแบบปกติ เป็นเรื่องที่เน้นการทำความเข้าใจปัญหาตัวละคร การเน้นมุมมองภายในของผู้เล่าชวนให้เห็นพัฒนาการทางความคิด จากความไม่รู้เป็นการตระหนักภัยปัญหาของตัวเอง เช่นใน “กามสุขัลลิกานุโยค” “หมากลางถนน” “เรื่องของหมกับพ่อ” ขณะที่ใน “ล้นทมโรยกลีบ” ตัวเอกยอมตกเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความทุกข์แก่ผู้อื่นต่อไปทั้งที่รู้ตัวเพราะไม่มีปัญญาและความกล้าเพียงพอ

กล่าวได้ว่า การจัดองค์ประกอบในแนวทลองไม่ใช่การฉีกจากขนบการแต่งบันทึกคตินั้น ยังส่งผลกระทบต่อรับรู้(perception)ของผู้อ่านและกระตุ้นการค้นหาความหมายแฝงในงานประพันธ์ทั้งกลุ่มแนวทลองและกลุ่มรูปแบบปกติ ทุกส่วนของเรื่องกล่าวได้ว่ามุ่งประโยชน์ต่อการสื่อสารและไม่มีส่วนเกิน

หากจะอภิปรายถึงคุณค่าของรวมเรื่องสั้นทั้ง 2 เล่ม กล่าวได้ว่า ทั้ง 2 เล่มนี้เป็นงานที่เร้าความคิดเด่นกว่าเร้าอารมณ์แต่ก็สร้างความรู้สึกร่วมที่เข้มข้นเมื่อผู้อ่านได้เข้าถึงเนื้อหาทางความคิดแล้ว ผู้แต่งไม่ได้ละเลยความรู้สึกละเอียดอ่อนและซับซ้อนของคน และพยายามเจาะลึกมากขึ้นในเล่มหลัง ผู้อ่านไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ได้รับแรงกระตุ้นให้เกาะติดกับการอ่านโดยต้องพยายามเชื่อมโยงด้วยตนเองจึงจะเกิดความกุ่มกวมและพิจารณาชีวิตและสังคมในแง่มุมใหม่ๆ มากขึ้น แรงกระตุ้นทางปรัชญาที่ตั้งคำถามถึงความดีชั่วและความผิดบาปของคนทั้งระดับสมมุติ และระดับที่แสดงผลเป็นจริงอย่างเป็นรูปธรรม นับเป็นคุณค่าทางปัญญาซึ่งมีความหมายสำหรับคนในโลกยุคหลังสมัยใหม่ ทั้งนี้ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า งานทั้ง 2 เล่มนี้เป็นศิลปกรรมที่แปลกใหม่และท้าทายการอ่านของผู้รับ

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องสั้นของนักเขียนร่วมสมัยคนอื่น ๆ ที่นำเสนอประเด็นปัญหาของบุคคลและสังคม ในแง่มุมคล้ายคลึงหรือต่างออกไปจากภาพประพันธ์สองเรื่องนี้